

Nr 13.

Av herr **Domö m. fl.**, om utredning angående det gällande skattesystemets verkningar i vissa avseenden
m. m.

Vid 1948 års riksdag hemställde vi i motioner (I: 116 och II: 195), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande det gällande skattesystemets verkningar, främst med hänsyn till marginalskattens avvägning och företagsbeskattningens utformning. Riksdagen avtog emellertid motionerna i enlighet med hemställan av bevillningsutskottet.

I sitt utlåtande rörande våra motioner uttalade bevillningsutskottet (betänkande nr 36) bl. a., att det gällande systemet för den statliga beskattningen i åtskilliga hänseenden innebure betydelsefulla förändringar i jämförelse med det förutvarande skattesystemet. Utskottet ville icke bestrida, att med hänsyn härtill en närmare belysning av det nya skattesystemets verkningar för vårt ekonomiska liv skulle kunna anses önskvärd. Nu förefintliga möjligheter till ett bedömande av dessa verkningar vore nämligen icke stora. Om det låte sig göra att genom en utredning vinna ökad kunskap härutinnan, skulle detta uppenbarligen vara av stort intresse. I den mån med motionerna kunde ha åsyftats att erhålla ett förutsättningslöst klarläggande av det nya skattesystemets verkningar, funne utskottet alltså i och för sig intet att erinra mot denna tanke.

Utskottet sade sig ha så mycket mindre anledning att ställa sig avvisande mot tanken på en utredning med här angivet syfte som redan av 1947 års bevillningsutskott vid skattefrågans behandling uttalats tveksamhet på vissa punkter, ehuru skälen för ett genomförande av lagstiftningen även i dessa delar dock ansetts väga tyngre. Nämnade utskott, som verkställt undersökningar rörande bl. a. den skärpta förmögenhetsbeskattningens inverkan på marginalskattens storlek, hade i detta hänseende i sitt betänkande nr 50 yttrat, att den omständigheten att höga marginalskatter kunde uppkomma vid vissa kombinationer av inkomst och förmögenhet givetvis vore en olägenhet. Också olikheten i skattesats vid inkomstbeskattningen för å ena sidan aktiebolagen och å andra sidan de ekonomiska föreningarna hade funnits kunna innebära en viss risk för att skattesynpunkter kunde bli avgörande vid valet av företagsform. Då utskottet kunde instämma i vad 1947 års bevillningsutskott sålunda anfört, ansåge utskottet det vara av värde, om verkningarna av de nya reglerna i dessa avseenden kunde bli närmare klarlagda. En sådan undersökning, vilken borde ske efter objektiva grunder, kunde måhända även på andra punkter vara motiverad.

Härefter anförde utskottet, att det för en utredning efter objektiva grunder torde vara ofrånkomligt, att skattesystemet först under någon tid varit i verksamhet, varjämte i detta sammanhang icke borde förbises, att på grund av de rådande onormala förhållandena med brist på bl. a. råvaror, elektrisk kraft och bränsle en vid denna tid gjord undersökning rörande det nya skattesystemets verkningar kunde giva ett missvisande resultat.

Vi vilja här till en början erinra om det mycket starka motstånd, som vid den av 1947 års riksdag genomförda omläggningen av den direkta beskattningen rests av en betydande minoritet inom riksdagen. De farhågor som då uttalades för att skatteskärpningarna skulle drabba den produktiva företagsamheten på ett menligt sätt och komma att motverka utvecklingen av det riskvilliga och i produktionens tjänst arbetande kapitalet ha icke visat sig oberrättigade. Icke heller ha farhågorna för en ogynnsam ekonomisk utveckling skingrats efter genomförandet av 1947 års skatteförslag utan efter hand blivit allt starkare. Våra betänkligheter grunda sig bl. a. på vissa av oss företagna utredningar rörande de gällande skatternas tyngd och verkningar, vilka utredningar belystes i en bilaga till våra ovannämnda motioner vid 1948 års riksdag, samt på den ekonomiska kris i vilken vårt land befinner sig. Med hänsyn härtill finna vi det i och för sig motiverat, att det omedelbart företages justeringar av sådana skattesatser som äro särskilt ägnade att motverka sparandet — vi erinra i detta sammanhang särskilt om att förmögenhetsskatten i många lägen omöjliggör fortsatt sparande. Ett fastställande av nya skattesatser kan dock givetvis icke ske utan en närmare utredning.

Vi erinra även om att 1944 års allmänna skattekommitté fått i uppdrag att utreda vissa av beskattningens verkningar men att några sådana undersökningar ännu icke kommit till stånd. I direktiven till skattekommittén har bl. a. framhållits att det borde utredas, hur utvecklingen av olika utgiftsposter på budgeten genom sina direkta och indirekta återverkningar på inkomstbildningen modifierat den direkta effekten av beskattningen, hur det förhåller sig med företagsbeskattningens incidens och skattepolitikens indirekta verkningar, bl. a. genom förmedling av förändringar i sparande och kapitalbildning, hur marginalskatten verkar vid skilda inkomsttyper m. m. Särskild uppmärksamhet bör enligt direktiven ägnas beskattningen av riskbärande inkomster och riskbärande kapital.

Enligt vår uppfattning bör utredningen omfatta bl. a. de i nämnda direktiv angivna frågorna. Vissa andra spørsmål förefinnas därjämte, vilka påkalla uppmärksamhet. Då förmögenhetsskatten uttages efter så höga skattesatser som de gällande, är det av mycket stor betydelse att skattens underlag blir bestämd på ett riktigt sätt. Här kan hänvisas till 1936 års bevillningsutskotts betänkande nr 46, vari utskottet bl. a. uttalat, att det bleve nödvändigt att vid en eventuell skärpning av förmögenhetsskatten taga under omprövning, huruvida icke gällande bestämmelser om beräkning av den skattepliktiga förmögenheten borde göras till föremål för revision. Förmögenhetsskattens utformning aktualiserar även frågan om vilka inkomst- och förmögen-

hetsgrupper som framför allt bidra till nybildningen av kapital. För att en utredning härom skall bli i möjligaste mån vägledande, bör den omfatta även tiden före 1948. Det är även angeläget att utredningen upptager frågan om ett återförande av skattesatsen för aktiebolagen till sådan nivå att likställighet i beskattningshänseende ernås mellan aktiebolagen och de ekonomiska föreningarna. Slutligen bör utredningen omfatta frågan, i vad mån den höga beskattningen motverkar en önskvärd inriktning av kapitalrörelserna mellan vårt land och utlandet. Man är därmed inne på frågan, huruvida »skattetänkandet» blivit en dominerande faktor i vårt ekonomiska liv och följaktligen en faktor, som är ägnad att snedvrida detta.

Vi ha ovan framhållit, att våra vid 1947 års riksdag tillkännagivna farhågor efter hand blivit allt starkare. Såvitt vi kunnat finna, har också utvecklingen under år 1948 i väsentliga avseenden visat, att våra farhågor äro befogade. Svårigheterna att öka produktionen och sparandet synas oss nämligen till mycket stor del vara att tillskriva den oerhört hårda beskattningen för såväl företag som enskilda. »Skattetänkandet» — särskilt med hänsyftning på marginalsikten — har numera spritt sig till snart sagt alla kretsar i vårt land. Det är framför allt det nya s. k. källskattesystemet som bidragit därtill, i det att de skattskyldiga därigenom fått en påtaglig bild av hur stor del av en eventuell inkomstökning som bortgår i skatt. Följden har bl. a. blivit att övertidsarbete i allmänhet icke ter sig särskilt lockande för arbetstagarna. Skattetrycket har över huvud taget blivit så hårt, att de skattskyldiga i mycket stor utsträckning betagits lusten till extra arbetsinsatser. En väsentlig lindring i beskattningen synes oss därför från samhällsekonomisk synpunkt framstå som i hög grad motiverad. Enligt vår mening skulle en sådan lindring icke behöva leda till någon minskning i skatteintäkterna, eftersom produktionen otvivelaktigt skulle stiga och därmed även skatteunderlaget. Ej heller ur penningpolitiska synpunkter behöver man hysa några betänkligheter mot en sådan åtgärd på grund av produktionsstegringen.

Vid skattefrågans bedömning får man slutligen icke bortse från att beskattningen genom att densamma hos stora delar av vårt folk anses taga i anspråk en orimligt stor del av inkomsten, kommit att framstå som stötande för den enskildes rättskänsla. De påfrestningar, som detta kan medföra för skattemoralen, kunna icke nonchaleras. Beskattningen måste avvägas på ett sådant sätt, att den icke kommer i konflikt med människornas rättsmedvetande.

För att belysa den skatteskärpning, som från 1932 till 1948 inträtt för praktiskt taget alla kategorier skattskyldiga, ha vi företagit en utredning, vars resultat redovisas i bifogade tabeller. Utredningen har avsett att åstadkomma jämförelser mellan lika stora realinkomster under de båda åren. För detta ändamål har företagits en evalvering av 1932 års siffror till 1948 års penningvärde, varvid som utgångspunkt fått tjäna talen för levnadskostnadsindex, nämligen 157 år 1932 (SFS 1932: 6) och 264 år 1948 (SFS 1948: 10). Inkomsterna och skattebeloppen 1932 ha sålunda förvandlats till 1948 års

penningvärde genom att multipliceras med $264/157$. Vi ha därvid bortsett från att skatterna på 1932 års inkomster i verkligheten erlades under åren 1933 och 1934, då index var ett annat än 157, liksom från att fördyringen å många varor, särskilt s. k. umbärliga, är större än som framgår av indexstegringen.

De gjorda beräkningarna avse kommun i ortsgrupp III med en sammanlagd kommunalskatt å 10 kronor. De skattskyldiga ha icke tillgodoräknats andra allmänna avdrag än för pensionsavgift och kommunalskatter. I skattebeloppen ingå pensionsavgift samt kommunala och statliga inkomstskatter. För år 1932 bestå de statliga skatterna av utjämningskatt, inkomst- och förmögenhetsskatt samt extra inkomst- och förmögenhetsskatt. Den kommunala progressivskatten, som sedermera får sägas ha inarbetats i den statliga beskattningen, har för 1932 räknats såsom en kommunal skatt.

Tabell 1 visar, hur stor den nominella ökningen av inkomsten från 1932 till 1948 skall vara, för att den skattskyldige år 1948 skall få behålla samma realinkomst, efter det skatten erlagts, som han hade 1932. Det framgår även av tabellen, hur stor denna ökning är, uttryckt i procent. Vid bedömandet av dessa procenttal bör man iakttaga, att indexstegringen från 1932 till 1948 motsvarar 68 %. I den mån procenttalen ligga högre än 68, innebär detta att en skatteskärpning inträtt sedan 1932.

Som synes av tabellen, har skatteskärpningen träffat även mycket låga inkomster. För ensamstående och gifta skattskyldiga utan barn inträder en hårdare belastning redan vid så låg inkomst som 2 000 kronor (i 1932 års penningvärde). För gifta skattskyldiga med 2 barn, beträffande vilka 1948 års skatter reducerats med barnbidragen, visar tabellen lägre procenttal än 68 och alltså skattelindring för de två lägsta grupperna (2 000 och 4 000 kronors inkomst i 1932 års penningvärde) men för övriga grupper skatteökning.

Det framgår av tabellen, att en ensamstående person, som år 1932 hade 8 000 kronors inkomst, nu behöver ha det dubbla beloppet för att kunna tillfredsställa samma efterfrågan på nödvändiga varor och nyttigheter. Det samma gäller för gift skattskyldig som nämnda år hade ungefär 12 000 kronor. Uppgick inkomsten för en skattskyldig år 1932 till något över 50 000 resp. 200 000 kronor, måste han tre- resp. fyrdubbla inkomsten, för att icke den behållna realinkomsten skall nedgå. Härav framgår tydligt, hur starkt progressionen skärpts.

Tabell 2 visar, hur stor den absoluta resp. procentuella skatteökningen är — uttryckt i 1948 års penningvärde — för vissa, under 1932 och 1948 lika stora realinkomster. Det gäller här inkomstbelopp *före* avräknandet av skatt. Man finner i tabellen en markant skillnad mellan gifta och ogifta. Det framgår också, att det huvudsakligen är statsskatterna som skärpts och att skärpningen för dessas del är mycket betydande. Att man även kan tala om en skärpning i fråga om kommunalskatterna, vilka för båda åren räknats efter 10 kronor per skattekrona, sammanhänger med att de kommunala ortsbidragen, vilka nominellt sett äro desamma 1948 som 1932, på grund av penningvärdeförsämringen reellt sett nedgått med drygt 40 %.

Tabell 2, som för år 1932 omfattar samma inkomstbelopp som i tabell 1, bekräftar tendenserna i tabell 1. Den största procentuella skatteökningen i fråga om den sammanlagda skatten återfinnes för samtliga grupper skattskyldiga vid 50 000 kronors inkomst och utgör för ensamstående 152, gift utan barn 145 och gift med 2 barn 147 %. Att barnfamiljen i detta inkomstläge får en större skatteökning än gift skattskyldig utan barn sammanhänger med barnavdragens avskaffande. Den största procentuella ökningen i fråga om enbart statsskatterna finner man för ensamstående vid 15 000 och för gifta vid 30 000 kronor inkomst. För de tre nyssnämnda grupperna motsvarar skatteökningen vid de angivna inkomsterna resp. 432, 386 och 398 %.

De här anförda synpunkterna och undersökningsresultaten synas oss vara starkt vägande skäl för att en utredning om skattesystemets verkningar i de avseenden, som ovan samt i motionerna I: 116 och II: 195 vid 1948 års riksdag anförts, med det allra snaraste igångsättes. De av 1948 års bevillningsutskott anförda skälen för ett uppskov med en sådan utredning synas oss icke kunna åberopas. Å ena sidan ha nämligen redan nu kunnat iakttagas ogynnsamma verkningar av det nya skattesystemet. Å andra sidan torde det kunna fastslås, att det rådande ekonomiska läget i vårt land kommer att bestå under ett avsevärt antal år framåt.

Ett uppskjutande av utredningen skulle vi finna så mycket mer betänkligt som det gällande skattesystemet enligt vår mening i betydande grad är ägnat att motverka återställandet av samhällsekonomisk balans. Vi vilja även framhålla, att en undersökning rörande det nuvarande skattesystemets verkningar måste innefatta en jämförelse med de tidigare skattebestämmelserna och dessas verkningar samt att det därför är angeläget att undersökningen påbörjas, medan material för en sådan jämförelse finnes tillgängligt.

Utöver vad här anförts tillåta vi oss hänvisa till motionerna I: 116 och II: 195 vid 1948 års riksdag ävensom till den statistiska utredning som redovisats i en till motionerna fogad bilaga.

Under åberopande av vad ovan anförts hemställa vi,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att en utredning rörande det gällande skattesystemets verkningar i de avseenden som i motionen berörts måtte skyndsamt igångsättas ävensom att utredningens resultat och de förslag, som av utredningen föranledas, måtte föreläggas riksdagen.

Stockholm den 15 januari 1949.

Fritiof Domö.

Georg Andrén.

Ebon Andersson.

Gustaf Velander.

J. B. Johansson.

K. G. Ewerlöf.

Axel Mannerskantz.

Karl Wistrand.

Tab. 1 utvisande de inkomstbelopp, som år 1932 resp. 1948 ge samma återstående realinkomst efter det kommunala och statliga inkomstskatter samt pensionsavgift frånräknats.

Tabellen avser kommun i ortsgroup III med en sammanlagd kommunalskatt å 10 kronor per skattekrona.

Skattebeloppen inkludera:

för år 1932 kommunalskatter, pensionsavgift, kommunal progressivskatt, utjämningskatt, inkomst- och förmögenhetsskatt samt extra inkomst- och förmögenhetsskatt; för år 1948 kommunal och statlig inkomstskatt samt pensionsavgift; förekommande barnbidrag ha frånräknats skatten.

Evalveringen av inkomst- och skattebelopp från 1932 års till 1948 års penningvärde har skett med tillhjälp av levnadskostnadsindex för resp. år (157 och 264).

Inkomstbelopp		Återstående inkomst i 48 års penning- värde	Erforderlig inkomstökning 1932—1948	
1932	1948		i kronor	i %
1	2	3	4	5
<i>Ensamstående.</i>				
2 000	3 547	3 071	1 547	77
4 000	7 456	5 958	3 456	86
6 000	11 672	8 835	5 672	95
8 000	16 063	11 703	8 063	101
10 000	20 920	14 563	10 920	109
12 000	26 074	17 394	14 074	117
15 000	33 855	21 575	18 855	126
20 000	48 067	28 449	28 067	140
30 000	79 175	41 885	49 175	164
50 000	148 020	68 107	98 020	196
100 000	353 663	130 311	253 663	254
200 000	789 054	247 868	589 054	295
<i>Gifta utan barn.</i>				
2 000	3 455	3 131	1 455	73
4 000	7 149	6 038	3 149	80
6 000	11 015	8 918	5 015	84
8 000	15 056	11 786	7 056	88
10 000	19 486	14 651	9 486	95
12 000	24 362	17 494	12 362	103
15 000	32 057	21 688	17 057	114
20 000	45 568	28 576	25 568	128
30 000	75 866	42 028	45 866	153
50 000	144 003	68 287	94 003	188
100 000	347 357	130 516	247 357	247
200 000	782 922	248 117	582 922	291
<i>Gifta med 2 barn.</i>				
2 000	2 893	3 245	893	45
4 000	6 617	6 196	2 617	65
6 000	10 481	9 090	4 481	75
8 000	14 498	11 964	6 498	81
10 000	18 875	14 837	8 875	89
12 000	23 733	17 689	11 733	98
15 000	31 457	21 918	16 457	110
20 000	44 988	28 838	24 988	125
30 000	75 523	42 325	45 523	152
50 000	143 506	68 648	93 506	187
100 000	346 898	130 928	246 898	247
200 000	782 775	248 615	582 775	291

Tab. 2 utvisande skatteökningen för vissa inkomster från 1932 till 1948.

Beträffande förutsättningarna se tab. 1.

Skattebeloppen beteckna: i övre raden summa skatter.

i undre raden enbart statsskatt.

Inkomst år 1932	Skatt härå enligt 1932 års regler, uttryckt i penning- värdet år		Samma in- komst som i kol. 1 i 1948 års penningvärde	Skatt härå enligt 1948 års regler	Skatteökning 1932—1948 i 1948 års penningvärde	
	1932	1948			kronor	%
1	2	3	4	5	6	7
<i>Ensamstående.</i>						
2 000	174 26	292 43	3 363	434 134	142 91	49 212
4 000	457 104	768 174	6 726	1 291 628	523 454	68 261
6 000	745 183	1 254 309	10 089	2 306 1 280	1 052 971	84 314
8 000	1 040 264	1 749 445	13 452	3 424 2 052	1 675 1 607	96 361
10 000	1 340 355	2 252 596	16 815	4 650 2 942	2 398 2 346	106 394
12 000	1 656 454	2 784 763	20 178	6 040 3 996	3 256 3 233	117 424
15 000	2 169 641	3 648 1 078	25 223	8 287 5 738	4 639 4 660	127 432
20 000	3 082 991	5 182 1 666	33 631	12 168 8 778	6 986 7 112	135 427
30 000	5 091 1 820	8 561 3 061	50 446	20 926 15 855	12 365 12 794	144 418
50 000	9 496 3 777	15 969 6 351	84 076	40 206 31 772	24 237 25 421	152 400
100 000	22 505 10 149	37 842 17 065	168 153	92 798 75 956	54 956 58 891	145 345
200 000	52 594 25 850	88 438 43 467	336 306	210 675 177 018	122 237 133 551	138 307
<i>Gifta utan barn.</i>						
2 000	138 14	232 24	3 363	307 34	75 10	32 42
4 000	409 81	688 136	6 726	1 013 377	325 241	47 177
6 000	696 160	1 171 269	10 089	1 850 851	679 582	58 216
8 000	991 242	1 666 406	13 452	2 779 1 416	1 113 1 010	67 249
10 000	1 287 329	2 164 553	16 815	3 848 2 122	1 684 1 569	78 284
12 000	1 596 424	2 684 713	20 178	5 101 3 012	2 417 2 299	90 322
15 000	2 102 603	3 535 1 014	25 223	7 231 4 619	3 696 3 605	105 356

1	2	3	4	5	6	7
20 000	3 007 950	5 055 1 597	33 631	11 091 7 638	6 036 6 041	119 378
30 000	5 006 1 769	8 418 2 975	50 446	19 583 14 450	11 165 11 475	133 386
50 000	9 390 3 711	15 789 6 240	84 076	38 722 30 226	22 933 23 986	145 384
100 000	22 383 10 071	37 637 16 935	168 153	91 168 74 264	53 531 57 329	142 339
200 000	52 446 25 752	88 189 43 302	336 306	208 770 175 051	120 581 131 749	137 304
<i>Gifta med 2 barn.</i>						
2 000	70 —	118 —	3 363	— 262 — 481	— 380 — 481	— 322 —
4 000	313 39	530 65	6 726	446 — 136	— 84 — 201	— 16 — 309
6 000	594 115	999 192	10 089	1 285 340	286 148	29 77
8 000	885 195	1 488 327	13 452	2 217 908	729 581	49 178
10 000	1 176 277	1 978 466	16 815	3 291 1 619	1 313 1 153	66 247
12 000	1 481 368	2 489 618	20 178	4 549 2 514	2 060 1 896	83 307
15 000	1 965 530	3 305 891	25 223	6 675 4 117	3 370 3 226	102 362
20 000	2 850 868	4 793 1 459	33 631	10 541 7 142	5 748 5 683	120 390
30 000	4 830 1 668	8 121 2 803	50 446	19 035 13 955	10 914 11 152	134 398
50 000	9 175 3 581	15 428 6 021	84 076	38 177 29 734	22 749 23 713	147 394
100 000	22 138 9 321	37 225 16 681	168 153	90 631 73 780	53 406 57 099	143 342
200 000	52 150 25 561	87 691 42 981	336 306	208 239 174 573	120 548 131 592	137 306